

Maar zou dan het aanwenden dier pogingen inderdaad zoo nuttig zijn? Wij gelooven, dat het verdrijven der Turken moeilijk, gevaarvol, waarschijnlijk onmogelijk, misschien voor Europa verderfelijk, en dus de poging daartoe roekeloos wezen zou; en daarenboven, zoo die vermetele poging gelukken kon, dat zij zelfs dan na-deelige gevolgen zou moeten hebben.

Turkije is geen gering, het is een magtig Rijk, welks bezittingen in drie werelddeelen²⁶ niet verspreid, maar samenhangende zijn. Deszelfs bewoners, door een langdurig despotisme terneêrgedrukt misschien en gebogen, zijn krachtig, vurig, voor het grootste gedeelte door geene weelde verzwakt en de aangevallene grond zou door hen dapperlijk worden betwist, zoodat het bloed bij stroomen vlieten zou reeds dan, indien zoodanige krijg een gewone oorlog wezen of blijven kon. Doch uit haren aard zou zij de hernieuwing worden van den vreesselijken kampstrijd tusschen het kruis en de halve maan, een strijd gevoerd met afwisselend geluk, toen bij de christenvolkeren de christenijver nog blakende was; en wie zou dan de gevolgen kunnen berekenen, indien, bij onze laauwheid en onverschilligheid, bij ons ongeloof, bij onze twijfelarij, bij onze verzwakking door verfijning en weelderigheid²⁷, bij onze godsdienstige en staatkundige verdeeldheden, de belijders van het Mahometisme, voor wie het teonderbrengen der ongeloovigen een heilige plicht, en de dood op het slagveld de ingang is tot een wellustig paradijs, achtende het geloof te zijn in gevaar, door het fanatisme en wel door een oostersch fanatisme bezielde het christelijk Europa met eene nieuwe overstroming kunnen bedreigen? Wie weet of niet alles voor zulk eene ongehoorde kracht zou moeten bukken, en of niet eerst America de overblijfsels van christendom en beschaving opnemen zou?

Doch gesteld dat het verdrijven van een magtig volk, wiens zaak de gemeene zaak zou kunnen worden van geheel het oosten, dat dit reuzenplan gelukte, uitgevoerd zijnde zou het wezen van vooruitziend²⁸ schadelijk gevolg. Turkije is een erkend, maar is ook een nuttig, een noodzakelijk lid in de Européische volkerenmaatschappij: een geruststellend tegenwigt²⁹ weleer tegen Oostenrijks, naderhand en voorwaar ook nu tegen Ruslands overwegende kracht. Al wierd het overwonnen land voor de overwinnaars geen verderfelij-

26. Europa, Azië en Afrika.

27. Dit thema van de weeldezucht past in Groens z.g. decadentietheorie (Smitskamp). Zie Zwaan, a.w. 633 s.v.

28. Moet hier betekenen: te voorzien.

29. Zie noot 21.